

Kiss Gábor

Degré Alajos, Zala megye történetírója²

Degré Alajos zalai történetírói munkásságának bemutatását egy idézettel szeretném kezdeni: „Szerintem a levéltáros jobban szolgálja a helytörténeti kutatást, ha ezt a tarthatatlan állapotot - tudniillik a levéltári anyagok rendezetlenségét, feltáratlanságát - megszünteti, mintha ő maga színvonalas tanulmányokat tesz közzé.”³ A fenti, elég erőteljes megfogalmazás nem mástól, mint Degré Alajostól származik; 1963-ban, a keszthelyi történészkonferencián hangzott el (persze nem minden alap nélkül) az ő szájából. Nos, akire ez a megállapítás a legkevésbé igaz, az természetesen ő, saját maga.

Degré Alajos tudományos tevékenységének, nagyívű munkásságának ugyanis igen fontos részét képezi a Zala megye történetírásában betöltött szerepe. Ennek a munkásságnak több, egymást feltételező, kiegészítő területe van. Korábbi kutatásaink során, mikor Turbuly Éva, Kapiller Imre és mások mellett jómagam is foglalkozni kezdtem Degré Alajos zalai tevékenységével,⁴ elsősorban levéltárosi és tudományos szervezői munkájára helyeztük a hangsúlyt. Az öt esztendővel ezelőtt lezajlott tudományos ülés előadásai tanulmánykötetbe foglalva meg is jelentek, s a kötet kiegészült egy, Degré Alajos műveit, illetve munkásságát reprezentáló bibliográfiával is, melyet Horváth Adrienn állított össze.⁵ A tudósi életművet vizsgálva azonban egyértelművé vált, hogy még egy nagyon fontos munkaterületéről mindenképpen szólnunk kell, ez pedig a Zala megye múltjához kapcsolódó *történetírói* tevékenysége.

Degré Alajost a tudománytörténet elsősorban jogtörténészként tartja számon. Ez helyes is, hiszen az országos, illetve nemzetközi szinten mértékadó művei ebben a témakörben születtek, és ebben a történeti műfajban fiatal korától egészen élete végéig maradandót alkotott. A sors azonban – mint azt biográfiájából jól ismerjük – beiktatott egy nem várt kanyart életébe, mikor 1956 után eltávolították a pécsi egyetem

katedrájáról, és előbb Szolnokra, majd pedig – 1958 tavaszán – Zalaegerszegre helyezték, levéltári munkával megbízva. Korábbi kutatásainkra támaszkodva, de őt egykor személyesen is ismerve elmondhatjuk, hogy ez egyfelől valóban száműzetés volt számára, hiszen az egyetemi állástól, tanítástól, családjától, a jogtörténettel való foglalatosságtól, szóval mindentől messze került a Zalaegerszegre helyezéssel; de becsületére legyen mondván, nemhogy az összeomlásnak bármi jelét mutatta volna, hanem inkább nagy energiával és rengeteg ötlettel felvértezve kezdett neki itteni feladatának. A levéltárosi munka – az iratanyag felkutatása, megszerzése, feltárása, rendezése, a raktári rend építése – rengeteg munkájába került (Kapiller Imre becslése szerint napi munkaidejének legalább felét ez tette ki),⁶ de egyáltalán nem bújta el a levéltár falai közé: azonnal kapcsolatot keresett a társközgyűjtemények, a Göcseji Múzeum, a nagykanizsai Thury György Múzeum, a megyei könyvtár vezetőivel és az iskolákkal. Kiállításokat, kiadványokat kezdett szervezni, sőt állami alkalmazottként beválasztották a Megyei Műemlékvédelmi Albizottságba is, melyet a megyei tanács működtetett és évente jelentős összegekkel támogatta a kiemelt zalai műemlékek fenntartását. Kapcsolatot teremtett a megyei tanács és Holub József között (aki Zala megye monográfusa volt), és elérte, hogy az idős professzortól megvegyék a megye községeinek kéziratban lévő történeti vázlatait, sőt ezeket legépelve kutathatóvá is tette. 1961-től pedig hozzájárult egyik legnagyobb szabású vállalkozása, a Zala megyei helytörténeti lexikon létrehozásának.⁷

Mindezeket azért volt fontos felidézni, mert Degré Alajos zalai történetírói munkásságát döntően ezek a körülmények határozták meg; kutatásainak alapja a folyamatosan bővülő és titkait feltáró levéltári anyag volt, melyet azután más levéltári kutatásokkal egészített ki. Munkáit is ebben a közegben készítette, és jelentős mértékben itteni kiadványokban jelentette meg. Nagyon fontos viszont megjegyezni, hogy már az 1960-as évek elejétől rendszeres szerzője lett két országos szakmai folyóiratnak, a Levéltári Közleményeknek és a Levéltári Szemlének, de írt az Ethnographiába és a Századokba is, így a Zala megye történetét tárgyaló írásai széles körben ismertté váltak, és tudományos értékük mellett hírt adtak a megyében folyó kutatásokról, történetírásról is.

Átnézve a munkásságát összefoglaló bibliográfiát, megállapítható, hogy a 218 jegyzett publikációjából kb. 150 zalai témájú. Ebből a szigorúan vett tudományos publikációk száma kb. egyharmadnyi; nyitottságára, a történeti múltat közkinccsé tenni igyekvő habitusára viszont nagyon jellemző, hogy csaknem 100 ismeretterjesztő jellegű írást jelentetett meg, elsősorban a Zalai Hírlapban és a Zalaegerszegen megjelenő Műsorkalauzban. Ezek a neves zalaiak élettörténetétől

² Elhangzott Zalaegerszegen 2009. május 14-én a „Degré Alajos emlékezete” című tudományos emlékülésen.

³ Idézi: Kapiller Imre: Degré Alajos zalai levéltáros és levéltárigazgató. In: Levéltáros elődeink. Degré Alajos és Szabó Béla munkássága. (Szerk. Molnár András) Zalaegerszeg, 2006. 61. p.

⁴ Kiss Gábor: Degré Alajos tudományos szervező tevékenysége Zala megyében. In: Levéltáros elődeink 64–72. p.

⁵ Horváth Adrienn: Degré Alajos műveinek bibliográfiája. In: Levéltáros elődeink 73–92. p.

⁶ Lásd Kapiller Imre i. m. 56. p.

⁷ Lásd Kiss Gábor i. m.

kezdvé a települések históriájáig igen széles skálán mozgó íráskorok – a megye lakóinak, különösen a diákoknak kezébe kerülve azonban igen fontos szerepük volt, hiszen a történelmi tudás mellett a szülőföld megismerésére, értékeinek megbecslésére is buzdítottak.

Degré Alajos munkásságának érdekes jellemzője – melyet már korábban is említettünk – a nagyfokú együttműködésre való hajlandósága. Jogtörténetírói tevékenységére is igaz ez – az egyik állandó partnere pl. Bónis György volt –, de a zalai publikációiban is számos társszerző, szerkesztőtárs tűnik fel. Legalább nyolc könyv elkészítésében vett részt ily módon, többek között az egervári várról, a megyei kórházról, a zalaegerszegi elemi iskola történetéről írt művekben. Szerzőtársa volt pl. Szilvás Rudolf kórházigazgató, Valter Ilona régész, Kerecsényi Edit és Szentmihályi Imre etnográfus, múzeumigazgató, Ördög Ferenc nyelvész, Szabó Béla és Simonffy Emil levéltáros is. Legelső, már zalaianak tekinthető tanulmányát is egy társszerzővel, egykori pécsi tanártársával, Csekey Istvánnal készítette: Babocsay József megyei orvos, majd kanizsai városbíró élettörténetét írták meg. Babocsay volt az első, aki a hévízi gyógyító áldásos hatásait nyomtatásban ismertette – Degrét azonban mintha nem ez érdekelte volna elsősorban, hanem inkább a Babocsay család története, különös tekintettel nemesi jogállásukra, illetve annak a XVIII. század folyamán történő elismertetésére.⁸ Egyik fő kutatási témája lett ez a terület; a későbbiek során is számos köznemesi eredetű család titkait tárta fel, lerántva a leplet a jól adagolt családi legendákról, egyúttal hitelesen feltárva a XVIII. század során újjászerveződő ország jogtörténeti, társadalomtörténeti jellegzetességeit.

Degré Alajos történetírói munkáját – közvetve – egy korábbi „méltatója”, Kocsis Mihály ítéletáblai elnök, későbbi pécsi jogi kari dékán egy mondatával szeretném jellemezni: „Politikai szemlélete hiányos, messze elmarad egyébként kiváló jogászai és tudományos felkészültségétől.”⁹ Nos, ez az 1950-es években neki felrótt „hiányosság” történészi munkásságának – és az erre támaszkodó későbbi utódoknak is – csak a javára vált. Tanulmányai, minden osztályszemlélettől, preconcepciótól mentesen, rendkívül nagy mértékben *elsődleges* levéltári kutatásokon alapulnak, óriási jegyzetapparátust tartalmaznak – minden állítása adatokon nyugszik. Ez különösen jellemző az 1960-as évek tanulmányaira, melyek legtöbbször úgy keletkeztek, hogy egy-egy érdekes iratanyag került a kezébe, melyet a rendezés után fel is dolgozott, mintaszerű alaposan. Ennek megfelelően témaválasztása is változatos; a kora

⁸ Csekey István – Degré Alajos: Dr. Babocsay József 1760–1838. Hévíz első ismertetője. Balatonfüred–Hévíz, 1960. 24 p.

⁹ Idézi: Németh László: Degré Alajos miniszteri biztosi tevékenysége a székely szombatosok ügyében 1941–1944. In: Levéltáros elődeink 52. p.

újkori, feudális viszonyoktól egészen a II. világháborút követő eseményekig sokféle „ügyet” napvilágra hozott, kutatók tucatjait inspirálva további munkára ezekkel az alapvető publikációkkal. A gondos anyaggyűjtés jellemezte, és az, melyet ő maga – jogtörténészként – így fogalmazott meg, arra a kérdésre reagálva, hogy mit tanult Eckhardt Ferenctől: „...azt, hogy az életet, a gyakorlatot vizsgáljam, ha írott jogszabály is volt, azt kutassam, érvényesült-e a gyakorlatban, és milyen értelem adott neki a gyakorlat.”¹⁰ Ezt a felfogást, felkészültséget nagyon jól tudta kamatoztatni pl. a családtörténeti vagy a közigazgatás-történeti kutatásaiban. Hadd utaljak a korábban szóba hozott köznemesi család történetének kutatásaira: az említett Babocsay família mellett az egykori kiscsörbői jobbágyokból lett Csutor, illetve a szintén jobbágyszármazású, zsitkóci eredetű Deák család felemelkedését vázolta fel részleteiben.¹¹ Esetükben is, de pl. a Zalaegerszeg-től északra fekvő területeken gazdálkodó Stern, később Csillagh család esetében is végigadapta e családok megjelenését a közéletben, felmutatva azokat a praktikákat – ma úgy mondanánk, hogy joghézagok kihasználását – amelyekkel élve az élelmes családtagok nemességet vagy nemességigazolásokat szereztek, majd tanulás, hivatalviselés, előnyös házasságok révén a megyei elitbe emelkedtek. Ezek a történetek rendkívül érdekesek, nemcsak az említett jogtörténeti, jogalkalmazási szempontból, hanem azért is, mert ezek a famíliák, a belőlük kikerülő tisztviselők, választott vezetők határozták meg több évszázadon keresztül, gyakorlatilag a II. világháború végéig Zala megye sorsát.

Számos, az irodalomtörténet vagy a néprajz által számon tartott neves személyiség, pl. Kisfaludy Sándor, Pálóczi Horváth Ádám, Plánder Ferenc életével, munkásságával is foglalkozott, de esetükben is mindig megtalálta a kapcsolódási pontokat a nemesség, a megye, a közigazgatás-történet témájához; apropóul valamilyen hozzájuk kapcsolódó mű vagy jogeset közreadását választotta, és ennek kapcsán írta meg tanulmányát.¹² A megyei nemességkutatás egy másik

¹⁰ Idézi: Mezey Barna: Degré Alajos, az egyetemi tanár. In: Levéltáros elődeink 18. p.

¹¹ Degré Alajos: A helytörténetírás és a történeti kritika kezdete Zala megyében. In: Levéltári Szemle 1973. 1. sz. 53–55. p., Degré Alajos: Két zalai család felemelkedése az egytelkes kurialisták közül a birtokos nemességbe. In: A Dunántúli településtörténete II/2. 1767–1848. Pécs, 1977. 183–188. p.

¹² Degré Alajos – Szentmihályi Imre: Egy adalék Pálóczi Horváth Ádám életéhez. In: Göcseji Helikon Honismereti Közlemények 7. Zalaegerszeg, 1972. 65–82. p., Degré Alajos: Kisfaludy Sándor szerepe Zala megye politikai életében. In: Irodalomtörténeti Közlemények 1974. 3. sz. 342–348. p., Degré Alajos: Pálóczi Horváth Ádám és az 1819. évi zalai tisztújítás. In: Tanulmányok. (Zalai Gyűjtemény 2.) (Szerk. Degré Alajos) Zalaegerszeg, 1974. 43–69. p., Degré Alajos: Plánder Ferenc élete, egyénisége, politikai nézetei. In: Plánder Ferenc: Göcsejről. (Göcseji Múzeum Közleményei 29.) Zalaegerszeg,

vetülete az úgynevezett nemesi (curialista) községek történetének, belső rendjének, sajátos jogrendjének a feltárása. Ez a településforma vidékünkön nagyon jellemző volt, számos kutató foglalkozik azóta is társadalomtörténeti, néprajzi sajátosságaikkal; Degré Alajos publikációi ebben a tekintetben is alapozó jellegűek.¹³ E kutatások eredményét élete utolsó éveiben számos nagyobb tanulmányban foglalta össze, amelyek már nem helyi, hanem országos kiadványokban láttak napvilágot (így például a „Jogtörténeti tanulmányok”-ban).¹⁴

Ide kapcsolódik másik, láthatóan kedvelt kutatási területe is, a feudális vármegye szervezetének, közigazgatásának, sajátos viszonyainak feltárása. Az 1960-as években a feudális vármegye nem éppen a politikailag leginkább kedvelt objektumok közé tartozott, hiszen minden elnyomásnak, elmaradottságnak az egyik fő jelképe volt – Degré Alajost viszont ez nem zavarta, és számos tanulmányt készített ebben a témakörben. 1966-ban jelent meg egy nagyon alapos elemzése, hatalmas forrásapparátussal Zrínyi Miklós zalai főispánjáról a Levéltári Szemlében. Zrínyi és a vármegye viszonyát elemezve, rámutatott arra, hogy ebben az időben már működött a megye önkormányzatisága, és Zrínyi ezt tiszteletben is tartotta.¹⁵ Ez a gondolat, a vármegyei önkormányzatiság megjelenítése más, hasonló tanulmányaiban is felbukkan, nagyon pregnánsan pl. a Bónis Györggyel közösen készített „Tanulmányok a magyar helyi önkormányzat múltjából” című kötetben. Itt ő a törökkori megyegyűlésekről írt; de maga a kötet, amelynek szerkesztője is volt, kimondottan a helyi autonómiák szempontjából vizsgálta a megyei, városi, mezővárosi önkormányzatok működését.¹⁶ 1971-ben, az új gazdasági mechanizmus idején ennek nagyon 1970. 41–54. p.

13 Degré Alajos: Egy XVIII. századi falusi népítélet hagyománya. In: Etnographia 1963. 2. sz. 264–267. p., Degré Alajos: A magyar nemesi (curialista) községek szervezete és gazdálkodása 1848 előtt. In: Vas megye múltjából. (Levéltári Évkönyv 1.) (Szerk. Horváth Ferenc) Szombathely, 1976. 100–118. p., Degré Alajos: A magyar Nyugat-Dunántúl fejlődése és reformmozgalmi a XIX. század első felében. In: Internationales Kulturhistorisches Symposium Mogersdorf 1982. Graz, 1983. 133–142. p., Degré Alajos: Regionális kutatás és közigazgatástörténet. In: Nagykanizsai konferencia a komplex táj kutatásról. (Szerk. Babics András) Nagykanizsa, 1973. 105–113. p.

14 Degré Alajos: Zala megye vezetőségének kiválasztása a feudalizmus végén. In: Jogtörténeti tanulmányok 5. (Szerk. Csizmadia Andor) Budapest, 1983. 45–47. p.

15 Degré Alajos: Zrínyi Miklós zalai főispánja. In: Levéltári Szemle. 1966. 3. sz. 652–659. p.

16 Degré Alajos: Megyei közgyűlések a XVI–XVII. századi török háborúk korában. In: Tanulmányok a magyar helyi önkormányzat múltjából. (Szerk. Bónis György) Budapest, 1971. 35–52. p., Degré Alajos: A megyei közigazgatás átalakulása a XVIII. század elején. In: Jogtörténeti tanulmányok 4. (Szerk. Csizmadia Andor) Budapest, 1980. 59–70. p.

fontos üzenete volt – sajnos, a következő időszak már ismét a centralizáció irányába vitte országunkat.

Degré Alajos, mint tudjuk, nagyon sok energiát fektetett a zalai helytörténeti lexikon létrehozásába.¹⁷ Az anyaggyűjtésben maga is részt vett; ennek kapcsán hosszasan kutathatott a horvátországi, zágrábi és varasdi levéltárakban. Különösen a Zágrábi Érseki Levéltárban lelt gazdag anyagra, a XVII. század elejétől kezdve a megye déli részének, a Muraköznek és a Lendva-vidéknek a történetéhez kapcsolódó iratokra. Itt készített jegyzetei bekerültek a helytörténeti lexikon kéziratanyagába, ám a javasolt muraközi lexikonkötet – akárcsak a többi rész – soha nem készült el. Ő viszont anyaggyűjtését kihasználva, 1972-ben egy nagyon érdekes tanulmányt tett közzé – ismét a Levéltári Szemlében – a Muraközben a XIX. században testet öltő magyar–horvát nemzeti küzdelmekről, amelyek itt az egyházi igazgatás színterén jelentek meg, és fontos adalékot szolgáltatnak nemcsak Zala megye, hanem a magyar nemzetiségi politika történetéhez is.¹⁸ Egyébként foglalkoztatta őt is a megye horvát falvainak, Tótszerdahelynek, Tótszentmártonnak és más településeknek a története, több tanulmányt készített megtelepedésükről, illetve 20. századi történetükről.

Ez már egyébként Degré Alajos munkásságának egy másik részéhez is elvezet; hivatkozva korábbi megállapításomra, hogy a kezébe kerülő iratanyagot történészként is feldolgozta, számos olyan munkájára szeretném felhívni a figyelmet, amelynek már nincs köze a feudális megyéhez és lakóihoz, hanem kifejezetten XX. századi témájú – amikor ezek az iratok készültek, a bennük foglaltak szinte testközelből voltak még ismeretesek. Többször is foglalkozott a Tanácsköztársaság megyei eseményeivel: először 1961-ben, az MSZMP Zala Megyei V. B. által kiadott tanulmánykötetben; ez nyilván kötelező penzum volt, de a megvalósítás jellegzetesen rá vall. A szövege tényyszerűsége törekszik, részletesen feltünteti a forrásait, csak a végére volt kénytelen odabiggyeszteni a ma már csak „vörös faroknak” aposztrofált, de akkor kötelező jellegű megjegyzést, miszerint „a dolgozó nép megértette a Tanácsköztársaság kikiáltásának jelentőségét...”¹⁹ Később, 1969-ben viszont egy nagyobb jelentőségű munkát tett közzé, a megyében egyedülként megmaradt zalaszántói községi munkás-, katonai- és földművestanács iratait; ennek kapcsán hűen mutatva be, hogyan is működtek a magyar falvak a „dicsőséges 133 nap” idején.²⁰

17 Lásd a 2. sz. jegyzetet!

18 Degré Alajos: 19. századi kísérlet magyar egyházi közigazgatás bevezetésére a Muraközben. In: Levéltári Szemle 1972. 2. sz. 14–24. p.

19 [Degré Alajos]: 1919. március 21-ének hatása és a tanácsköztársaság első napjai megyénkben. In: A Tanácsköztársaság Zala megyében. Zalaegerszeg, 1961. 37–46. p.

20 Degré Alajos: A zalaszántói községi munkás-katonai- és földműves tanács iratai. In: Levéltári Szemle 1969. 1. sz.

Két korai publikációja, mely nem sokkal ideérkezése után, 1960-ban keletkezett, szintén a megye legújabbkori történetéhez kapcsolódik: a II. világháború utáni közigazgatás, illetve az igazolóbizottságok működéséről írt alapos tanulmányt.²¹ Néhány év múlva, 1964-ben viszont egy olyan munkával rukkolt ki, amely előbb a Századokban, majd egy év múlva a Levéltári Szemlében is megjelent: ez pedig a Zala megyében, 1944 nyarán lezajlott eseményekről készült, amikor Teleki Béla főispán (az országos politikai törekvésekkel összhangban) megpróbálta egységes pártba tömöríteni a jobboldali erőket.²² A hatalmas forrásanyaggal alátámasztott, rendkívül tárgyilagosan fogalmazott tanulmány nál jobbat hosszú ideig nem lehetett olvasni erről az időszokról – később sem igen foglalkoztak e témával a kutatók, csak a rendszerváltás után mertek hozzányúlni, a Holocaust-kutatás kapcsán.

Ugyancsak egy érdekes iratanyag kapcsán került szembe egy, az ő korában kissé „rázós” témával: a tótszentmártoni körjegyzőség irataira támaszkodva, az ide tartozó falvak – Tótszentmárton, Petrivente, Semjénháza – II. világháborút követő éveinek történetével. Ha valaki tudni szeretné, hogyan élt egy magyar falu közvetlenül a háború után, kiszolgáltatva a megszállóknak, a beszolgáltatásoknak, a közigazgatási vákuumnak, a zavarosban halászni kezdő politikai erőknek, annak ajánlhatjuk ezt a tanulmányt. A Degré által leírt tények viszont óhatatlanul összeütközésbe kellett, hogy kerüljenek az 1970-ben kötelező végkövetkeztetéssel, vagyis a sommás összefoglalóban leírtakkal, miszerint a tisztviselői apparátus ellátta ugyan a feladatát a háború után, de mihelyt összeütközésbe kerültek a népi szervekkel, menniük kellett, mert alkalmatlanok voltak a népi demokrácia gyakorlására...²³

Degré Alajos életének utolsó évtizedében már kevesebbet kutatott kedvenc levéltárában, hiszen egyrészt korábban hatalmas anyagot halmozott fel, amelyekből előadásait, szintetizáló tanulmányait elkészíthette, másrészt az újra megnyíló tanítási lehetőség is időt, energiát kívánt meg tőle, harmadrészt lekötötte erejét újabb hatalmas vállalkozása, a Zalai Gyűjtemény című tudományos kiadványsorozat elindítása, a kötetek szerkesztése. Mint szerkesztő, nem igyekezett teleírni az

általa jegyzett tematikus vagy gyűjteményes köteteket. Két kivételt tett; az egyiket már Pálóczi Horváth Ádámnál említettük, a másikat akkor, amikor a legendás 5. számú „gyűjteményt” megszervezte. Ez a kötet Deák Ferencről szólt, akinek történeti rehabilitációját Degré Alajos nagyon a szívéen viselte. Szokatlan módon egy Deák levelet is közzétett e könyvben, hogy igazolja az országgyűlési követtség 1843. évi visszautasítását, és egy remek tanulmányt készített a megye 1839. évi követutasításáról – tudjuk, hogy ez az idő volt Deák politikai pályafutásának első csúcspontja: Degré Alajos ezzel mintegy visszaemelte őt a reformkor igazi nagyjai közé.²⁴

E rövidre szabott terjedelemben megpróbáltam áttekinteni az egyik legjelentősebb zalai történetíró, Degré Alajos munkásságát. Sok mindenről nem, vagy csak röviden szólhattam, de remélem, így is sikerült felvillantanom egy nagyon felkészült, nagyon szorgalmas és rendkívül imponáló életművet felmutató tudós munkásságának bennünket különösen érdeklő szeletét; mi, egykori fiatal munkatársai, sokat köszönhetünk neki, nemcsak kutatási eredményeinek, hanem történetírói munkánkat segítő, bíráló, nevelő tevékenységének is.

214–221. p.

21 Degré Alajos: Igazolóbizottságok iratai a Zalaegerszegi Állami Levéltárban. In: Levéltári Híradó 1960. 1. sz. 33–41. p., Degré Alajos: A közigazgatás megindulása Zala megyében a felszabadulás után. In: Levéltári Közlemények 1960. 3–21. p.

22 Degré Alajos: Kísérlet jobboldali pártegység megteremtésére Zala megyében 1944 nyarán. In: Századok 1964. 5–6. sz. 1188–1195. p.

23 Degré Alajos: Egy dunántúli körjegyzőség a felszabadulás idején. In: Levéltári Közlemények 1970. 1. sz. 167–185. p., Degré Alajos: Tótszentmárton élete a felszabadulás idején. In: Történelem 1970. 10. sz. 89–102. p.

24 Degré Alajos: Deák Ferenc levele Zala megye alispánjához 1843. In: Tanulmányok Deák Ferencről. (Zalai Gyűjtemény 5.) (Szerk. Degré Alajos) Zalaegerszeg, 1976. 7–10. p., Degré Alajos: Zala megye 1839. évi követutasítása. In: Tanulmányok Deák Ferencről 217–245. p.